

Dr. Györi Bella: *A gyermekgyógyászat a szegényeknél.*

Mint az állami leányjavító intézet orvosát ért az a megtiszteltetés, hogy az egyesület vezetőségének megbízásából itt, e díszes helyen, áttekintést adhatok arról, hogy a gyermekgondozás szempontjából mihez tartsa magát az a pártfogó úri nő, aki a legszegényebb osztály gyermekeinek megmentésén fáradozik.

A gyermeknevelés, a gyermek testi és lelki fejlődésének ellenőrzése és irányítása, a legnehezebb feladatok egyike. Hogy mennyire nehéz, az mutatja legjobban, hogy majdnem mindenki foglalkozik vele s mégis csak kevesen tudnak benne igazi jó eredményt felmutatni. Az intelligens ember sokszor nem is sejti a veszedelmet, mely gyermeke testi vagy lelki épségét fenyegeti, de még ha látja is, nem mindig tudja megtalálni a módját, mellyel azt elháríthatná. És a gyermek sokszor csak azért megy tönkre, mert nincs mellette, aki vezetni tudná.

A társadalom intelligens, jótékony elemei egyesületekbe tömörülve akarnak ezen segíteni s arra törekednek, hogy a gyermek meg-

mentése céljából mindazon esetben, amikor a szülők szegénysége vagy tudatlansága miatt a gyermek testi vagy lelki épsége veszélyben van, kellő időben beavatkozhatnak.

Ha nagy és nehéz feladat a gyermek nevelése a családban, még sokkalta nagyobb a feladata annak a pártfogó hölgynek, aki idegen körben, rossz viszonyok között élő gyermek nevelésének vezetését veszi a kezébe. Nagy élettapasztaltság és intelligencia mellett lelkes munkakedvének s a gyermekek iránti határtalan szeretetének kell annak lenni, aki ilyen munkára vállalkozhat s még ez esetben is fáradtságát csak akkor fogja siker koronázni, ha kellő gyakorlottsága van speciálisan a gyermeknevelésben. Speciális tudásra van szüksége, hogy az adott, mindig rossz viszonyok közt olyan helyzetet tudjon teremteni, melyben a pártfogásba vett gyermek testi és lelki épsége megtartható s a gyermekátársadalom hasznos tagjává nevelhető.

Az én feladatomban az, hogy megemlítsem azokat a körülményeket, amelyekre figyelve s a hozzátartozókat figyelmeztetve, a pártfogó a gyermek egészségét megóvhatja, a betegségeket sok esetben elháríthatja s az esetlegesen bekövetkezett megbetegedést felismerve, az ekkor szükséges tanácsokkal a gyermek egészségének visszaszerzését elősegítheti. Természetes, hogy ezeket a körülményeket egy felolvasás keretén belül legfeljebb egy-két szóval érinthetem csak, mintegy bevezetéssel szolgálva, egy behatóbb, több előadásra terjedő gyermekgondozási kurzushoz, melyet az egyesület vezetősége egy jövő évi előadási ciklusba óhajt iktatni.

Most a gyermekgondozás legeklátásabb pontjaira akarom csak az igen tisztelt közönség figyelmét felhívni.

A gyermekgondozás legsarkalatosabb alapfeltétele: a tisztaság. A testen, a táplálékkal a testbe jutó s a környezeten levő piszok az élet első perceitől kezdve örökösen gyilkolásra készen áll az emberekkel szemben s az emberek, de különösen a gyermekek milliói pusztulnak el miatta, legnagyobbbrészt épen a legalsó néposztályból. Mert a tisztaság annyi munkát, annyi áldozatot kíván az embertől, hogy azt csak az hozza meg a gyermekének, aki fel tudja fogni a tisztaság nagy jelentőségét a hygienében. Az intelligens osztály jó példája és tanítása azonban mindenestre hatással lesz a legszegényebb néposztályra is, s ha a pártfogó hölgyek egyebet sem tennének, csak a tisztaságra figyelmeztetnék és tanítanák a szegény embereket s ezzel elősegítenék azt, hogy a tisztaság fontossága a köztudatba menjen át, már ezzel magával is mérhetetlen szolgálatot tennének a társadalomnak.

A tisztaság után a helyes táplálkozás van legnagyobb befolyással a gyermek egészségére. A táplálkozás az élet legelemibb szükséglete s míg a felnőtt embernek csak fenn kell vele tartani a teste anyagát, a gyermeknek növelni és tökéletesíteni kell azt.

A csecsemő táplálkozását illetőleg csak egy tanácsunk lehet, az, hogy a csecsemőt az anyja táplálja. Az anyatejen kívül pedig semmi egyebet se kapjon. De még az anyatej is ártalmára van a gyermeknek, ha ötletszerűen, rendszertelenül kapja. A táplálás rendszeressége mindenkorú embernél nagyfontosságú, de különösen az a csecsemőkorban. E rendszer természetesen különböző lehet a gyermekek konstitúciója s a szülők viszonyai szerint. Nagy általánosságban csak annyit mondhatok, hogy az esetek többségében a 24 óra alatt 5-6 ízben való szoptatás felel meg legjobban.

Ha a csecsemő természetes táplálása bármi oknál fogva lehetetlen, laikus ember nyugodt lelkiismerettel nem tanácsolhat egyebet, mint hogy az anya orvostól kérdezze meg, hogy mit és hogyan adjon gyermekének az anyatej helyett. Manap oly számos ingyen gyermekrendelés áll már a szegény néposztály rendelkezésére, hogy egyáltalában nem ütközik nehézségbe az, hogy ezen életbevágó, fontos tény előtt szakvéleményt kérjen a szülő. Ha aztán az orvos esetleg valamely mesterséges táplálékot ajánlott, a pártfogó hölgynek bő alkalma nyílik a táplálék pontos elkészítése és tiszta kezelésének megtanítása és ellenőrzésével arra, hogy ez úton lehetővé tegye a gyermek egészségének, esetleg életének megmentését.

Az élet első hónapjaiban a női tejben megkapja a csecsemő mindazt a tápláló anyagot, amelyre szüksége van. Az első életév második felében azonban már különösen bizonyos sófélékből nagyobb mennyiségre van szüksége, mint azok az anyatejben foglaltatnak. Ezért az első életév második felében arra törekedünk, hogy lassan, fokozatosan elvonva az anyatejet, azt idegen táplálékkal helyettesítjük. Az anyatej lassú elvonása s a csecsemőnek ételhez való szoktatása hónapokig tart s így $1/2$, esetleg egyéves lesz a baba, mire befejeződött az elválasztás. Az egyéves gyermek tejes ételen, leves és könnyű főzelékfélén kívül esetleg főtt gyümölcsöt is kap. És e táplálás mellett meg is maradunk a gyermek kétéves koráig, mert csak ebben a korban jut a fogak fejlődése annyira, hogy a gyermek darabosabb ételt is meg tud rágni. A két éven felüli gyermek már kaphat mindennemű leves, főzelék s főtt gyümölcsön kívül húst, tojást, vaját, kaphat tészta is.

Igen fontos a gyermeknek a most említett vegyes táplálása s

alig helyrehozható hiba az egyoldalú táplálás, amire pedig sokszor hajlandók a szülők. Nem egy két-három éves gyermeket láttam már, aki az anyja túlzott jóindulata miatt majdnem kizárólag tejes ételen élt. S mit látunk, milyenek ezek a tejjel túltáplált gyermekek? Rendesen elég kövérek, de feltűnően sápadtak, gyenge izomzatú és csontrendszerű, kisebb-nagyobb fokban angolkóros gyermekek, akik sokszor szenvednek székszorulásban, mirigyduzzanatokban, étvágytalanságban s mindennemű megbetegedéssel szemben kevésbé ellentállónak bizonyulnak. Az angolkór és a gyermekkori tuberkulózis prophylaxisának leglényegesebb feltétele a kis gyermek helyes vegyes táplálása, amelyben vezető szerepet kell, hogy találjanak a növényi táplálékok, a liszt és kásafélék és különösen a zöld főzelékek. Ezekben ugyanis bőven vannak bizonyos vas, foszfor és mészsók, amelyekre a fejlődő szervezetnek felette nagy szüksége van.

A gyermek normális fejlődése és a gyomor-, bélrendszer prompt működése szempontjából a későbbi gyermekkorban is mindig szem előtt tartandó, hogy a gyermek tápláléka vegyes legyen a szó szoros értelmében. Vagyis a hús, tojás, tejes étel mellett, melyek nagyobb mennyiségben tartalmaznak fehérnyét, kellő mennyiségű növényi ételt is kapjon a gyermek, különösen súlyt helyezve a főzelékfélékre. Sőt tekintve, hogy a hüvelyes veteményekben nagymennyiségű iehérnye van, e főzelékek kellő fogyasztása mellett, a szegény gyermek, ha kevés húst és tej félélt kaphat is, kitűnően fedezheti szervezete energia-szükségletét.

Szem előtt tartandó, hogy nem szabad a gyermeket cukorra szoktatni. A cukor fontos, nagyértékű táplálék, de mert könnyen erjed, gyomor-, bélzavarokat, étvágytalanságot okoz s emiatt aránylag kevés ételfélét fog enni a gyermek. Csak természetes, hogy a gyermek tápláltsága le fog romlani ennek következtében. A sok cukrot evő gyermek fogainak romlása s a szervezet mészsókban való szegénységének a jele.

Felemlítem még, hogy mindig figyelemmel kell kísérni, hogy a gyermek jól megrája ételét.

Az étkezések számát illetőleg négy ízben, vagy kisebb étvágyú gyermeknek csak három ízben adjunk enni, így az egyes étkezések között elegendő idő lesz ahhoz, hogy a gyermek kellően megéhezzen. Ezzel mindjárt elejét vesszük a gyermekek étvágytalanságának s az ételekben való válogatásának, mert az éhség a legjobb étvágyjavító.

Ami a szeszes italokat illeti, általánosan elfogadott tény, hogy a gyermek érzékeny idegrendszerének fejlődésére még a legminimá-

lisabb alkoholmennyiség is káros hatással van. Sőt nemcsak az az alkohol van ártalmára, hanem a szülők által elfogyasztott alkohol is legerősebben a gyermekeken fejt ki káros hatását.

A gyermek igazi értékét az alkata, a konstitúciója adja, ami alatt a szervezet veleszületett tulajdonságait értjük. S ez a konstitúció lesz rossz, kis ellentállóképességű, ha a szülők alkoholisták, vagy szifilitikusok. Sajnos, úgy az alkoholizmus, mint a lues igen elterjedt a legelső néprétegben. Ezért találunk ott oly sok dégénérait, beteg idegrendszerű gyermekeket. A pártfogó hölgyek nap-nap után észlelik a gyermek idegességének számtalan testi és lelki tünetét. Az ideges konstitúciójú gyermek rendszerint vékony, vérszegény, sokat szenved főfájás, étvágytalanság, emésztési zavarok miatt. Gyakran észlelünk rajtuk egy-egy izomra vagy izomcsoportra kiterjedő tickszerű rángást. A legtöbb ideges gyermek önfertőző, túlérzékeny, indulatos, könnyen fárad, figyelmetlen, határozatlan. Felfogásuk általában elég jó, de sokszor találhatjuk, hogy a szellemi képességük egyenlőtlenül fejlett, vagyis, hogy bizonyos irányban teljesen kifejlődött szellemi képességgel bírnak, míg más téren alig képesek valamit haladni. A képzeletük túlélénk, az emlékezetük nem megbízható. Súlyosabb esetekben kényszerképzetekkel, gondolatokkal és kényszercselekedetekkel is találkozunk. Az ilyen állapot kifejlődésének alapja az ideges konstitúció, kiváltó oka pedig az otthon. Éppen ezért a gyógyítás szempontjából legfontosabb, hogy a gyermeket az otthonából vegyük ki.

Az alkoholista és luetikus szülők gyermeke, valamint az angol-kóros és célszerűtlenül táplált gyermek a fertőző betegségekkel szemben is kisebb ellentállóképességű. Éppen ezért a legszegényebb néposztály gyermekei között még a ragályos betegségek is sokkal nagyobb percentben lépnek fel, mint a magasabb néposztályokban. Miután a fertőző betegségek elterjedése elleni védekezésben igen fontos a betegség korai felismerése, hogy a beteg izolálása és a környezet dezinfekciója még idejében történhessék, fontosnak tartom, hogy a pártfogó hölgyek bizonyos tájékozottsággal bírjanak a különböző fertőző betegségek mibenléte felől s szíves engedelmükkel mindenik ragályos betegségről fogok egy-két szót mondani.

A kanyaró a legelterjedtebb gyermekbetegség. Majdnem minden gyermek átesik rajta. Miután a lappangási szaka, amelyben a betegség oka már a szervezetben van, de a betegségre jellemző tünetek még nem fejlődtek ki, 2-3 hétig is tart és ez időben nagy a fertőzőképessége és az iskolában erősen terjesztik a ragályos betegséget.

A kanyaró náthával, tüszögéssel, kiterjedt hurutokkal, fokozatosan emelkedő lázzal kezdődik, majd megjelenik a bőrön a jellemző kiütés, mely egymással sokszorosán összekapcsolódó lencsényi vörös foltokból áll. Egészséges szervezetű gyermek rendszeren könnyen túl jut rajta, két éven aluli gyermekekre a tüdőszövődmények tehetik súlyossá a helyzetet, tuberkulotikus gyermekekre nézve rendszerint végzetes szokott lenni. A halandóság körülbelül 8%.

A kanyaró csak közvetlen érintkezés útján fertőz, harmadik egyén nem közvetíti.

A skarlatin 3-5 napi lappangás után hirtelen magas lázzal, hányással s jellegzetes kiütéssel kezdődik. A kiütés sűrűn egymás mellett levő élénkpiros, gombostüfejnnyi foltokból van összetéve. A skarlát néha oly enyhe, hogy alig jár kellemetlen tünetekkel, máskor magas láz és eszméletlenséggel kezdődik s 2-3 nap alatt halállal végződik. E két szélsőség között természetesen rengeteg sok átmenet van.

Miután a skarlát a hámlás idejében a legfertőzőbb, a beteget legalább hat hétig kell izolálni. Nemcsak a beteg, hanem a vele érintkezett egyének és tárgyak is közvetítik a fertőzést. A halálozás 20-25%, ami egyébként erősen függ a járvány jellegétől.

A valódi himlő, mely a XIX. századig a legveszedelmesebb betegség volt, ma, a kötelező védőoltás idejében a legnagyobb ritkaságok közé tartozik.

A bányahimlő enyhe megbetegedés. A test felületén, de különösen a háton, arcon, fejbőrön apró, víztiszta hólyagokból áll, melyek rövid idő alatt beszáradnak. A lappangási ideje átlag három hét s ez idő alatt fertőz másokat.

A diphteria a torok fehér, álhártyás gyuladása, melyet, ha a gégegre terjed, torokgyíknak nevezünk. Ha korán kerül Orvos kezébe, a diphteria-ellenes gyógyszeravóban hatalmas gyógyszer áll rendelkezésünkre. E gyógyszernek prophylaktikus hatása is van, ezért a beteg gyermek egészséges testvéreit is be szokták vele oltani. A torokgyík jellemző tünete a *gége* megszükülése folytán beálló lélekzési nehézség s az esetleg hirtelen szükségessé váló operatív beavatkozás miatt igen fontos, hogy a gyermek mielőbb kórházba, állandó orvosi felügyelet alá helyeztessék.

A szamárköhögés hónapokig tartó, rohamokban fellépő, kínos, rendkívül erőltetett, görcsös köhögés, sípoló belégzéssel, a rohamot gyakran hányás követi. Legjobb gyógyszere a jó levegő. Hat-nyolc héten át fertőzőképeségű. A szamárköhögés hajlamosságot teremt

a tuberkulózisra, tuberkulotikus egyénekre nézve pedig végzetes lehet.

A typhus a belek fekélyes megbetegedése. Étel-ital, vagy fertőzött kezek révén jut a kórokozója a szervezetbe. Ha tehát csak főtt ételt és forralt vizet iszunk s étkezés előtt mindig jól megmossuk a kezünket, a legnagyobb járvány idejében is biztosan megvédhetjük magunkat tőle. Ugyanez áll a kolerára is, amely szintén a belek gyuladással megbetegedése s fertőzés csakis a bélen át történhetik.

Az influenzát járvány idejében kevesen kerülhetik csak el, mert a beteg lehelete, köhögése, tüsszentése továbbítja. Gyenge, beteges gyermekekre nézve elég súlyos.

A mumps a fültő alatti nyálmirigyek fertőző lobja, enyhe megbetegedés.

A gennyes, járványos agyhártyalob és gerineghártyagyulladás szerencsére ritkán lép fel járvány szerűen. Az infekció az orron át történik. A halálozás mértéke igen nagy. A meggyógyultak nagyrészen is szellemi és testi defektusok maradhatnak. (Siketség, vakság, butaság, hűdés.)

Gyermekhűdés a legújabb kutatások szerint szintén járványos betegség.

Azonban az összes járványos betegségek együttvéve sem visznek oly pusztítást véghez az emberiségben, mint a tuberkulózis. Az infekciónak mindnyájan ki vagyunk téve, de nem mindnyájunkban fejlődik ki a betegség és ha talajt tud is szerezni magának a szervezetben, a jó higienikus viszonyok közt élő ember igen sokszor meggyógyul belőle. A tuberkulózis elleni küzdelemnek az a feladata, hogy a fertőzéstől védje az egyént s mert ez a kórokozó nagy elterjedtsége miatt alig lehetséges, jó higienikus viszonyok teremtésével az emberek ellenállóképességét és a megbetegedettek gyógyulási hajlamát iparkodik emelni. A köpési tilalom, a lakásmizériákon és élelmiszerdrágaságon való segítség, a pauperizmus megszüntetése lennének a tuberkulózis elleni küzdelem fegyverei.

Ha a megbetegedés már megtörtént, a jó levegő és jó táplálék az egyedüli célhoz vezető gyógyszerek.

A tuberkulózisban szenvedő vagy arra gyanús gyermek természetesen iskolába nem való, kivéve azokat, a Németországban próbaképpen szervezett erdei iskolákat, amelyeket direkt tuberkulotikus gyermekek számára rendeztek be és pedig kitűnő eredménnyel.

Ha még megemlítem a ruházkodást, hogy az az időjárásnak mindig megfelelő és ne legyen túlmeleg; és ha a gyermek sokat van

napsütésen, erősen fejlődik, fokozhatjuk a szervezete ellenállóképességét és sok betegséget megelőzhetünk, be is fejezhetném előadásomat. Mindezekre nézve a pártfogó hölgyeknek nap-nap után kell tanácsot adni s ha épen azért, mert csak említést tehettem róluk, nem is gyarapíthattam a tudásukat, de sikerült a gyermekápolás iránti érdeklődésüket ez irányban emelnem, már nagyon is elértem célomat.

Igen, mélyen tisztelt hallgatóim, célom csak azon érdeklődés emelése volt, mely az Önök lelkében úgyis élt már. S midőn rámutattam az egyes momentumokra, melyek fenyegetik, sőt meg is támadták már az emberiséget, különösen az alsóbb néposztályt, mely szegénysége mellett, tudatlansága miatt sem tud ezek ellen védekezni, — oda akartam az Önök figyelmét irányítani, hogy jóindulatuk és buzgalmuk a társadalom eme sebeinek orvoslására gyümölcsözőleg szolgáljon.